

Občané o životní úrovni a sociálních podmínkách

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v06-04</i>
Otázky:	<i>EU.4, EU.5, EU.6, EU.16, EU.28</i>
Termín terénního šetření:	<i>3. – 10. 4. 2006</i>
Počet respondentů:	<i>1056</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>15. května 2006</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V šetření uskutečněném počátkem dubna 2006 jsme se věnovali některým otázkám, které se týkaly rodinných rozpočtů a životní úrovně občanů České republiky a rovněž hodnocení současné situace, pokud jde o některé základní sociální podmínky. Jednou z věcí, kterou výzkum při té příležitosti zjišťoval, byl i subjektivně vnímaný materiální status domácnosti, jež je od roku 2003 zkoumán prostřednictvím otázky: „Je Vaše domácnost bohatá nebo chudá? Velmi bohatá, poměrně bohatá, ani bohatá, ani chudá, poměrně chudá, velmi chudá?“

Tabulka 1: Subjektivní materiální status domácnosti (%)

	5/03	10/03	2/04	10/04	4/05	10/05	4/06
domácnost velmi bohatá	0	0	0	0	0	0	0
domácnost poměrně bohatá	5	7	5	4	6	8	7
domácnost ani bohatá, ani chudá	72	61	66	66	63	62	62
domácnost poměrně chudá	19	27	25	24	26	24	26
domácnost velmi chudá	3	4	3	5	4	5	4
BOHATÁ/CHUDÁ	5/22	7/31	5/28	4/29	6/30	8/29	7/30

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Z výsledků, které ukazuje tabulka 1, vyplynulo, že 7 % občanů považuje svoji domácnost za „poměrně bohatou“, zatímco 30 % ji označuje jako poměrně (24 %) či dokonce velmi (6 %) chudou. Tři pětiny dotázaných (62 %) pak svoji domácnost hodnotí jako „ani bohatou, ani chudou“. Tento výsledek se statisticky významně neliší od žádného z výsledků zaznamenaných v předchozích šetřeních od října 2003. V porovnání s květnem 2003, kdy byla respondentům otázka v této podobě předložena poprvé, je relativně vyšší podíl dotázaných hovořících o své domácnosti jako o domácnosti chudé.

Tabulka 2: Subjektivní materiální status domácnosti podle subjektivního hodnocení životní úrovně¹ (v %)

	životní úroveň		
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná
bohatá domácnost	19	2	1
ani bohatá, ani chudá domácnost	77	77	13
chudá domácnost	2	21	85

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Podrobnější rozbor dat ukázal (viz tabulku 2), že subjektivní pocit chudoby mají především lidé se špatnou životní úrovní, i když nikoli výlučně. Za chudou označilo svou domácnost i 21 % respondentů, kteří se o životní úrovni této domácnosti vyjádřili jako o „ani dobré, ani špatné“, a dále též 2 % těch, kdo životní úroveň své domácnosti hodnotili pozitivně. Naproti tomu jako bohatou svoji domácnost označovali až na výjimky jen respondenti, kteří životní úroveň vlastní domácnosti vidí jako dobrou.

Za bohatou svoji domácnost častěji označovali mladí lidé ve věku 15 až 19 let (13 %), dotázaní ze střední generace ve věku 30 až 44 let (11 %), absolventi vysokých škol (18 %), studenti (14 %), podnikatelé se zaměstnanci (32 %), vyšší odborní nebo vedoucí pracovníci (17 %), obyvatelé Prahy nebo středních Čech (12 %) a z hlediska stranických preferencí stoupenci ODS (13 %). Naopak zvýšený podíl chudých domácností se objevil ve výpovědích respondentů starších 60 let (41 %), nepracujících důchodců (46 %), nezaměstnaných (67 %), žen v domácnosti nebo na mateřské (49 %), nekvalifikovaných a zemědělských dělníků (54 %), dotázaných se základním (40 %) nebo středním nematuritním (36 %) vzděláním, obyvatel Pardubicka (42 %) a voličů KSČM (55 %) nebo těch, kdo nepreferují žádnou politickou stranu (56 %).

Dále naše šetření zjišťovalo, jak lidé vycházejí se svým současným příjmem (viz tabulku 3)² a zda se někdy v průběhu minulého roku ocitli ve velmi obtížné finanční situaci (viz tabulku 4)³.

Tabulka 3: Jak domácnost vychází se současným příjmem (v %)

	3/02	1/03	5/03	10/03	2/04	10/04	4/05	10/05	4/06
velmi obtížně	7	9	5	9	6	7	7	7	6
obtížně	15	13	11	17	9	14	13	12	13
spíše obtížně	36	39	38	39	44	39	41	37	41
spíše snadno	30	26	36	24	29	29	27	30	27
snadno	7	8	6	6	6	6	7	8	8
velmi snadno	1	1	1	1	2	1	1	2	1
OBTÍŽNĚ/SNADNO	58/38	61/35	54/43	65/31	59/37	60/36	61/35	56/40	60/36

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

¹ Respondenti hodnotili životní úroveň své domácnosti na základě pravidelně pokládané otázky: „Považujete životní úroveň své domácnosti za velmi dobrou, za spíše dobrou, za ani dobrou, ani špatnou, za spíše špatnou nebo za velmi špatnou?“ Při tom 31 % dotázaných životní úroveň své domácnosti deklarovalo jako dobrou (3 % jako „velmi dobrou“, 28 % jako „spíše dobrou“), 45 % ji označilo za „ani dobrou, ani špatnou“ a 24 % ji charakterizovalo jako špatnou (20 % „spíše špatnou“, 4 % „velmi špatnou“).

² Otázka: „Jak Vaše domácnost vychází s příjmem, který v současné době má?“

³ Otázka: „Ocitla se Vaše domácnost někdy v průběhu minulého roku ve velmi obtížné finanční situaci?“

Tabulka 4: Velmi obtížná finanční situace v průběhu minulého roku (%)

	3/2002	1/2003	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004	4/2005	10/2005	4/2006
ANO	37	28	32	34	34	31	29	32	30
NE	59	66	63	60	61	63	66	63	64

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Jak ukazuje tabulka 3, potíže při hospodaření se stávajícím příjmem své domácnosti uvedlo 60 % respondentů. 36 % dotázaných se naopak vyjádřilo v tom smyslu, že s rozpočtem jejich domácnost vychází více či méně snadno. V porovnání s výsledky minulého šetření uskutečněného v říjnu 2005 došlo v tomto ohledu k nepatrnému zhoršení, když podíl těch, kteří s rozpočtem vycházejí s obtížemi, se o čtyři procentní body zvýšil a naopak podíl respondentů deklarujících snadné vycházení s rozpočtem své domácnosti o stejnou část poklesl. Stávající výsledek se však statisticky nijak neliší od výsledků obou šetření z roku 2004 nebo výzkumu z května 2005, což svědčí o tom, že se situace v posledních dvou letech prakticky neměnila.

Z tabulky 4 vyplývá, že do velmi obtížné finanční situace se v průběhu minulého roku dostalo podle vlastního vyjádření 30 % dotázaných, zatímco 64 % výskyt takové situace popřelo. Tento výsledek se v podstatě statisticky neliší od výsledků posledního šetření z října 2005.

Problematiku rodinného rozpočtu jsme pak ještě poněkud zevrubněji zkoumali prostřednictvím otázky, která se týkala dostatku či nedostatku peněz v rodinném rozpočtu, pokud jde o některé kategorie zboží a služeb uspokojujících základní i vyšší životní potřeby.⁴

Tabulka 5: Dostatek a nedostatek peněz v rodinném rozpočtu (v %)

	5/2002		2/2004		7/2005		4/2006	
	D	N	D	N	D	N	D	N
potraviny	81	19	80	19	81	18	85	14
oblečení, obuv	56	43	52	47	60	39	60	39
bydlení, voda, energie	51	47	49	48	51	46	54	44
zařízení bytu, spotřebiče	34	62	32	62	38	57	38	56
předměty denní potřeby, drogistické zboží	73	26	71	27	72	27	76	22
kultura, sport, rekreace	37	59	33	59	38	56	40	52
zdravotní péče, léky	63	31	59	34	53	40	58	35
vzdělání, učební pomůcky	42	30	40	26	40	30	44	23

Pozn.: Údaje o dostatku/nedostatku peněz představují součty podílů příslušných variant odpovědí „určitě (ne)dostatek peněz“ a „spíše (ne)dostatek peněz“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“ a „netýká se“.

Výsledky šetření ukazují, že 14 % respondentů pociťuje nedostatek peněz na jídlo (včetně 2 %, kteří uvedli, že pociťují určitě nedostatek peněz), 22 % na běžné nepotravinářské zboží denní potřeby (3 % určitě), 39 % na oblečení či obuv (8 % určitě), 44 % na bydlení včetně výdajů za teplo, vodu, elektřinu apod. (12 % určitě), 56 % na vybavení domácnosti a jiné zboží dlouhodobého užívání (17 % určitě), 52 % na předměty a služby sloužící k uspokojování kulturních, rekreačních nebo sportovních potřeb (18 % určitě), 35 % na zdravotní péči, léky a zdravotnické potřeby (9 % určitě) a 23 % na vzdělávání členů rodiny, výdaje na studium a učební pomůcky (5 % určitě).

Oproti předchozímu výzkumu, který se uskutečnil na přelomu června a července 2005, se mírně zlepšila situace ohledně potravin (podíl konstatujících dostatek peněz vzrostl o čtyři procentní body, podíl dotázaných s nedostatkem

⁴ Otázka: „Můžete nám říci, jaká je úroveň uspokojování životních potřeb ve Vaší domácnosti (rodině) v současnosti? U každé z následujících položek laskavě uveďte, zda pociťujete v rodinném rozpočtu dostatek nebo nedostatek finančních prostředků.“ (jednotlivé položky viz tabulku 5)

peněz naopak zaznamenal stejně velký pokles), běžných předmětů denní spotřeby či drogistického zboží (dostatek peněz uvedlo o čtyři procentní body více a nedostatek naopak o pět procentních bodů méně respondentů než v minulém šetření), předmětů a služeb uspokojujících kulturní, sportovní a rekreační potřeby (o čtyři procentní body menší podíl dotázaných s nedostatkem peněz), zdravotní péče a léků (o pět procentních bodů vzrostl podíl dostatku při stejně velkém poklesu nedostatku peněz) a vzdělání či učebních pomůcek (čtyřprocentní vzestup podílu dotázaných s dostatkem peněz a sedmiprocentní pokles u nedostatku).

Tabulka 6: Nedostatek peněz v rodinném rozpočtu podle životní úrovně (v %)

	životní úroveň domácnosti		
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná
potraviny	1 (0)	9 (0)	40 (8)
oblečení, obuv	6 (0)	42 (6)	77 (20)
bydlení, voda, energie	11 (1)	46 (8)	81 (32)
zařízení bytu, spotřebiče	21 (2)	64 (14)	88 (40)
předměty denní potřeby, drogistické zboží	3 (0)	20 (1)	54 (12)
kultura, sport, rekreace	19 (3)	60 (17)	80 (40)
zdravotní péče, léky	9 (1)	37 (8)	68 (22)
vzdělání, učební pomůcky	7 (1)	25 (3)	38 (12)

Pozn.: Údaj v závorce představuje velikost podílu těch, kdo pociťují „určitě nedostatek peněz“.

Tabulka 6 ukazuje, že problémy s rozpočtem pociťují především lidé, kteří subjektivně považují životní úroveň své domácnosti za špatnou. Podstatná část z nich má přitom větší či menší potíže i s uspokojováním nejzákladnějších životních potřeb potravinami a nepotravinářským zbožím denního použití.

Výzkum CVVM se dále věnoval tomu, jak občané hodnotí současný stav některých sociálních podmínek v ČR. Všem respondentům jsme položili otázku: „Jak byste hodnotil situaci v ČR, pokud jde o (a) možnost získání bytu, (b) finanční možnosti k založení rodiny, možnosti mít děti, (c) zabezpečení ve stáří, (d) podmínky života zdravotně postižených, (e) možnost pracovat, být zaměstnán, (f) přístup ke zdravotní péči, (g) možnost přístupu ke vzdělání?“

Tabulka 7: Hodnocení situace v ČR, pokud jde o... (%)

	velmi dobrá	poměrně dobrá	poměrně špatná	velmi špatná	neví
možnost přístupu ke vzdělání	15	62	11	3	9
přístup ke zdravotní péči	6	60	25	6	3
možnost pracovat, být zaměstnán	1	23	45	28	3
životní podmínky zdravotně postižených	2	20	37	21	20
zabezpečení ve stáří	1	20	43	28	8
finanční možnosti k založení rodiny, možnost mít děti	2	18	47	29	4
možnost získání bytu	2	17	42	34	5

Tabulka 8: Dobrá situace v ČR v období 1995 - 2006, pokud jde o... (%)

	95	96	97	98	99	00	01	02	05/03	10/03	2/04	10/04	4/05	10/05	4/06
přístup ke vzdělání	63	65	65	66	62	67	65	71	80	72	71	77	75	80	77
přístup ke zdrav. péči	58	61	44	57	51	59	58	66	68	63	63	65	64	65	66
práce	58	61	53	30	15	12	24	27	23	22	14	20	24	30	24
živ. podm. zdrav. postižených	17	22	22	19	19	19	21	20	22	22	15	18	22	23	22
zabezpečení ve stáří	24	29	24	20	14	16	14	22	17	16	19	17	17	23	21
fin. podmínky k založení rodiny	11	10	8	6	6	7	6	10	10	11	8	12	12	20	20
získání bytu	4	4	4	4	4	5	4	7	7	11	9	12	16	23	19

Tabulka 9: Špatná situace v ČR v období 1995 - 2006, pokud jde o... (%)

	95	96	97	98	99	00	01	02	5/ 03	10/ 03	2/ 04	10/ 04	4/ 05	10/ 05	4/06
přístup ke vzdělání	26	26	25	25	28	22	26	22	14	21	19	18	19	13	14
přístup ke zdrav. péči	40	36	53	39	44	36	37	31	29	34	34	33	34	33	31
živ. podm. zdrav. postižených	62	54	55	54	58	57	58	63	62	60	65	62	65	67	58
zabezpečení ve stáří	66	62	63	72	74	73	77	68	74	76	72	74	75	67	71
práce	37	34	41	53	82	84	72	70	74	76	83	78	74	67	73
fin. podmínky k založení rodiny	86	86	89	91	90	88	91	87	86	86	89	85	84	76	76
získání bytu	93	90	93	92	92	90	92	90	90	85	87	83	80	74	76

Ze všech zkoumaných podmínek občané hodnotí převážně příznivě pouze stávající možnosti přístupu ke vzdělání a přístup ke zdravotní péči. U všech ostatních podmínek jednoznačně převažují kritické hlasy, přičemž relativně nejhůře lidé hodnotí možnosti získání bytu, finanční podmínky pro zakládání rodin a zabezpečení ve stáří, jejichž stávající hodnocení se co do velikosti podílu příznivého i nepříznivého hodnocení statisticky významně neliší.

Časové srovnání v tabulkách 8 a 9 ukazuje, že oproti říjnu 2005, kdy byla otázka stejného znění položena naposledy, se poněkud zhoršilo hodnocení situace v případě možnosti získat práci (pokles příznivého hodnocení o šest procentních bodů a stejný vzestup nepříznivého hodnocení) a jen velmi mírné zhoršení se objevilo i v případě zabezpečení ve stáří (vzestup podílu nepříznivého hodnocení o čtyři procentní body) a možnosti získat byt (pokles příznivého hodnocení o čtyři procentní body), i když v tomto posledním případě je stávající hodnocení stále ještě historicky druhé nejlepší od počátku našich měření v roce 1995. Naopak zřetelný pokles podílu nepříznivého hodnocení (o devět procentních bodů) se vyskytl v případě životních podmínek zdravotně postižených, i když ten se promítl pouze do vzestupu podílu odpovědí „neví“ a nikoli do posunu podílu příznivých vyjádření.